

УДК 338.5

Г.І. Міокова, доц., кан. екон. наук, О.В. Яцун, ст. гр.ФК-08-2

Кіровоградський національний технічний університет

Контроль за якістю прибутку

У статті розглядається формування та використання прибутку підприємства, система і методи контролінгу за якістю прибутку.

прибуток, якість прибутку, контролінг, критерії оцінки

Забезпечення динаміки сталого розвитку підприємства визначається його спроможністю здійснювати фінансування відтворювального процесу на розширеній основі. А для цього необхідно, в першу чергу, отримувати прибуток, що забезпечує розширене відтворення підприємства, тобто прибуток певної величини і якості.

Проблеми формування і використання прибутку підприємства, його прибуткової діяльності в різних аспектах досліджувалися науковцями України і зарубіжжя. Серед них визначимо: Г. Азгальдова, Б. Данилишина, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, А. Маршалову, Н. Менкью, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна. За межами сучасних досліджень залишаються поєднання якісної та кількісної характеристик прибутку, що поширює не тільки систему об'єктів якості, а й просуває показник прибутку на принципово новий рівень і місце у фінансовому механізмі підприємства.

Функціонування будь-якого суб'єкта підприємства передбачає генерування грошових потоків. Одним із напрямів оптимізації грошових потоків є забезпечення отримання чистого грошового потоку, основним елементом якого є прибуток. Основна, фінансова та інвестиційна діяльність дістають остаточну грошову оцінку в сукупності показників фінансових результатів, заключним етапом аналізу формування яких є оцінка якості прибутку. Ціллю такої оцінки є прогнозування можливості підприємства отримувати та нарощувати прибуток, а тому її об'єктивність важлива не лише для внутрішніх користувачів інформації, а й для зовнішніх (потенційних інвесторів та кредиторів).

Не приділяється належна увага дослідженню напрямів оптимізації витрат як важливого критерію оцінки формування фінансових результатів; в основу оцінки якості прибутку покладені кількісні методи (експертні оцінки), які не є достатньо точними і потребують залучення висококваліфікованих спеціалістів.

Виходячи з цього, завданням даної статті є аналіз аналітичної оцінки якості прибутку та контролю за цим процесом.

У складі механізмів управління прибутком підприємства важлива роль приділяється системам і методам його контролінгу[6]. Внутрішній контроль прибутку являє собою процес перевірки й забезпечення реалізації всіх управлінських рішень в області його формування, розподілу й використання на підприємстві. Створення систем внутрішнього контролю є невід'ємною складовою частиною побудови всієї системи керування підприємством з метою забезпечення його ефективності. Системи внутрішнього контролю створюються на підприємстві по лінійному й функціональному принципу або одночасно поєднують у собі обидва ці принципи. В основі цих систем лежить поділ контрольних обов'язків окремих служб і їх менеджерів. У цих традиційних системах внутрішнього контролю органічною складовою частиною є й

система контролю над прибутком.

Основні критерії оцінки якості прибутку зводяться, як правило, до дослідження достовірності (реальності) показників фінансових результатів, відображених у звітності, впливу облікової політики підприємства на формування прибутку (збитку), стабільності основних складових фінансового результату, ділового іміджу адміністрації [4].

Концепція управління якістю кінцевого фінансового результату підприємства наведена на рисунку 1.

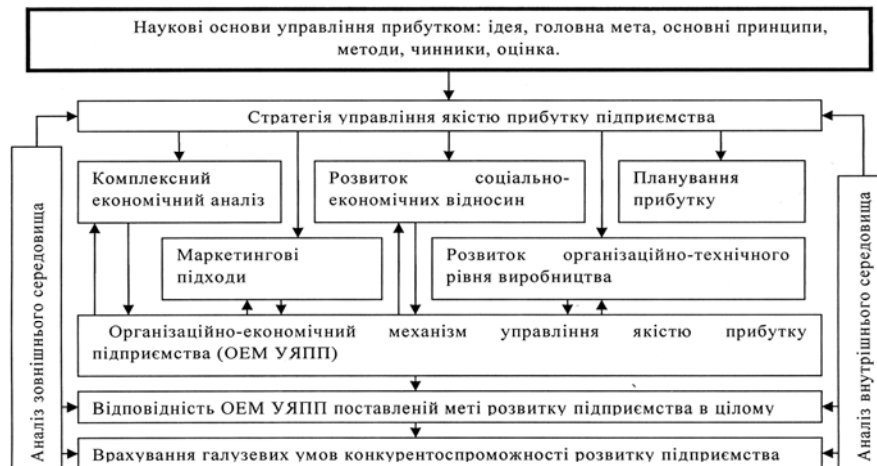

Рисунок 1-Концепція управління якістю кінцевого фінансового результату підприємства

В останні роки в практиці країн з розвиненою ринковою економікою широке поширення одержала нова прогресивна комплексна система внутрішнього контролю, організована в компаніях і фірмах, яка називається "контролінг". Концепція котролінга була розроблена в 80- ті роки як засіб активного запобігання кризових ситуацій, що приводять підприємство до банкрутства. Принципом цієї концепції, що одержала назву "керування по відхиленнях", є оперативне порівняння основних планових (нормативних) і фактичних показників з метою виявлення відхилень між ними й визначення взаємозв'язку й взаємозалежності цих відхилень на підприємстві з метою впливу на вузлові фактори нормалізації діяльності. Система контролінга починає впроваджуватися й у нашу практику. Оскільки головним об'єктом контролінга є прибуток підприємства, у загальній його системі можна виділити центральний блок — "контролінг прибутку". Його зміст можна сформулювати в такий спосіб: "Контролінг прибутку являє собою систему внутрішнього контролю, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках формування й використання прибутку підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів від передбачених оперативних управлінських рішень по виконанню встановлених завдань."

Одним з важливих критеріїв високої якості прибутку є реальність відображення фінансових результатів у звітності підприємства. Підтвердження достовірності такої інформації здійснюється аудитором на основі перевірки правильності та реальності показників, зафіксованих у формі фінансової звітності 2 "Звіт про фінансові результати".

Істотний вплив на формування фінансових результатів господарюючого суб'єкта здійснює облікова політика - "сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності"[1], яка визначається у відповідності з національними стандартами бухгалтерського обліку та нормами чинного законодавства. На величину прибутку впливають такі основні положення облікової політики підприємства:

- вибір методу нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів;
- критерії визнання та вибір методу оцінки вибуття запасів;
- встановлення бази розподілу змінних і постійних загальновиборничих витрат;
- критерії визнання доходу, включаючи спосіб визначення ступеня завершеності робіт (послуг), дохід від виконання і надання яких визначається за ступенем завершеності;
- застосовувані методи визнання та оцінки фінансових інструментів;
- порядок формування резервів для забезпечення майбутніх витрат і платежів.

В процесі оцінки відповідності облікової політики суб'єкта господарювання діючим нормативно-законодавчим положенням виявляються відхилення від них, досліджується вплив змін в обліковій політиці на формування фінансових результатів та їх динаміку.

Побудова системи контролінга прибутку на підприємстві вимагає обліку певних пропонованих до нього вимог, основними з яких є: спрямованість системи контролінга на реалізацію розробленої на підприємстві; забезпечення багатофункціональності контролінга прибутку; орієнтованість контролінга прибутку на кількісні стандарти; відповідність методів контролінга специфіці методів аналізу й планування прибутку; своєчасність операцій контролінга; гнучкість побудови контролінг; простота побудови контролінга; економічність контролінга.

Приклад формування системи пріоритетів контрольованого показника суми чистому прибутку по операційній діяльності наведено в таблиці 1.

Таблиця 1- Приклад формування системи пріоритетів контрольованого показника суми чистому прибутку по операційній діяльності підприємства

Пріоритети першого порядку	Пріоритети другого порядку	Пріоритети третього порядку	И т. д.
Сума чистого прибутку	Сума прибутку	Рівень цін на продукцію Об'єм реалізації продукції Структура реалізації продукції	
	Сума витрат	Рівень цін та тарифів на послуги Об'єм виробництва продукції Структура виробництва продукції	
	Сума податкових платежів	Зміни системи податків Зміни ставок оподаткування Зміни системи податкових пільг	

Суттєво знижує якість прибутку необґрунтована структура капіталу та джерел його формування, низькі показники управління активами, платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності протягом тривалого періоду. Крім того, в акціонерних товариствах повинна досліджуватись динаміка виплат власникам, величини реінвестованого прибутку, коефіцієнтів реінвестованого прибутку, чистого та скоригованого прибутку (збитку) на одну просту акцію, дивідендів на одну просту акцію, коефіцієнтів дивідендного доходу та котирування акцій.

Кількісну оцінку якості прибутку теоретично пропонується здійснювати із застосуванням різних видів експертних оцінок: методу одержання абсолютних оцінок експертів, методу одержання часткових відносних оцінок, методу бальних оцінок, рангового порядку чи парних порівнянь. У той же час, використання запропонованих методів потребує залучення висококваліфікованих спеціалістів, а отже значної кількості коштів. Крім того, результати такої оцінки недостатньо точні[7].

Для потенційних інвесторів, на нашу думку, доцільно застосовувати багатомірні порівняння для рейтингової оцінки результатів господарювання окремих підприємств.

Методика багатомірного порівняльного аналізу базується на включенні у розрахунок системи "однонаправлених" показників, а її практичне застосування апробоване Савицькою Г.В.[5]. Нарощування чистого прибутку, його висока якість є сталим джерелом фінансування розвитку виробництва, виплат власникам, задоволення матеріальних і соціальних потреб працівників.

Узагальнюючи викладений матеріал, можна зробити наступні висновки:

- при здійсненні аналітичної оцінки якості прибутку необхідно приділяти значну увагу дослідженню напрямів оптимізації витрат як важливого критерію оцінки формування фінансових результатів, що повинні базуватись на результатах багатофакторного аналізу собівартості виробництва варіантним методом;

- для оцінки якості прибутку досліджують реальність та основні складові фінансових результатів, вплив на їх формування облікової політики підприємства та ділового іміджу. При здійсненні аналізу фінансових результатів пропонуємо застосувати балансовий прийом з урахуванням алгоритму формування чистого прибутку (збитку), виходячи із норм чинного П(С)БО 3;

- з метою поглибленої оцінки якості прибутку необхідно застосовувати сукупність показників фінансового аналізу;

- додаткові показники інвестиційної привабливості;

- кількісна оцінка якості прибутку із застосуванням експертних методів не є достатньо точною. Проте для потенційних інвесторів можна вважати обґрунтованим використання методики багатомірного факторного аналізу в процесі рейтингової оцінки результатів господарювання сукупності підприємств.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є чітке визначення переліку і вагомості критеріїв, а також розробка загальної та часткових методик аналітичної оцінки якості прибутку.

Впровадження контролінгу прибутку на підприємстві дають можливість на основі проведеного аналізу, виявлення факторів впливу на відхилення фактичних результатів від передбачених сформувати систему алгоритмів дій спрямованих на забезпечення отримання запланованих фінансових результатів.

Список літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999р. №87.
3. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. - 2-ге вид.-К.: МАУП, 2001. -152 с.
4. Русак Н.А., Русак В.А. Оценка качества прибыли //Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справ. пособие. - Мн.: Высш. шк., 1997. - С. 183-186.
5. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 2-е изд., перераб. и доп. - Мн.: ИП «Экоперспектива», 1997. - 498 с.
6. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник.- К.:КНЕУ,2003.-554с.
- 7.

Г. Миокова, О. Яцун

В статье рассматривается формирование и использование прибыли предприятия, система и методы контролингу, по качеству прибыли

G.Miokova, O. Yatsun

In the article, forming and use of income of enterprise, system and methods of kontrolingu, is examined in quality of income

Одержано 24.03.11